

1992

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Vaggvisa.

Kråkan sitter på ladugårdstak  
Och sjunger en stygg visa:  
Vill inte Sven (eller Stina) vara snäller i dag,  
Så får han (eller hon) smaka på riset.  
Tyst, tyst, kråka! Sjung inte så!  
Ty Sven han blir nog snäller ändå  
Och slipper att smaka på riset.

1992

2.

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Bocken och räven.

En gång en bock stod och drack och speglade sig i vattnet och såg modig ut, sade han: "Stora horn och långt skägg! Ingen rädder här!" Men räven stod bakom och lurade på bocken och sade: "Vad säger du?" Då vände bocken sig om och var då mycket rädd och säger: "Jag talar så mycket ~~sk~~, när jag dricker".

1992

3

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Några gissagor. (Gåtor)

Lille bulle stå på skulle,faller ner,slår sönder sig.  
Ingen man i detta land lille bulle böta kan ?

Svar: ett ägg.

Det intet 24 karlar kan bära på en stång,kan jag bära i min hand?  
Svar: ett ägg.

Min mor bad mig,att jag skulle be dig,att du ber din mor,att min  
mor finge låna din mors röscheföscha,medan hon röscheföscha sin  
trankrok till sin Julia Monta?

Svar:Modren bad sin påg gååtill en  
annan för att låna en räfsa att räfsa hop höet på en avslagen  
äng till sin ko.

Luden var min far,luden var jag när jag var liten.Men så tappade  
de bort mig,skuro sönder mig och förde mig i ett mörkt rum,och jag  
måste tala för höga herrar?

Svar: en gåspenna doppad i ett bläckhorn.

1992

4

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIVÅrsgång.

Ett äldre fruntimmer har berättat för mig, att då en av hennes bröder tjänste på Rörhult i Hånger socken för mellan en 60 à 70 år sen - han tjänade där minst en 25 år - brukade han vid flere julkvällar gå s.k. årsgång. En julkväll han var ute och det var månljust och vackert väder, såg han på en av deras åkrar en karl som var ute och harvade. Bäst han gek och harvade, såg han något hända vid harven, och öket började slå och springa fort och skenade av utåt åkren. Och karlen föll omkull, och om en stund hörde han att den fallne jämrade sig. Men på julkvällen vågade han ej tala om det, men sedan efter några dagar talade han om, vad han såg julkvällen.

På våren därefter, när hans husbonde var på samme åker och harvade, kom han till att stöta hästen på benet med harvdraget (draglinorna), och hästen började slå och träffade harvkarlen på munnen, så överläppen spräcktes och tvänne tänder gek dän, och han föll till marken och svimmade, och hästen skenade. och gek ett långt stycke. Folk kom genast dit och väckte upp honom, och då jämrade han sig mycket. Jag kände mycket väl karlen, som blev slagen av hästen. Han hade ett stort ärr på leppan, så länge han levde.

En annan gång samme dräng var ute en julkväll och gek årsgången, hade han gått vägen, som går mot kyrkan ett stycke men vändt om mot Rörhult. Kommen nära hemmet på en s.k. bastelid, kommer en sugga efter honom så hög som en oxe. Då blev han rädd och började springa, och då började suggan att springa efter. Då sade han: "Spring du! Jag skall nog springa undan." Men det höll på att bli honom för styft, ty när han kom fram och var kommen åt förstugan och stängde dörren, tyckte han att det stora svinet gapade efter honom, och det hade ett gap så stort, att det kunnat slukat honom



1992

5

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Knallarna i kyrkan.

Det berättas om tvenne västgötar eller s.k.knallar, som voro ute för att sälja varor på en söndag. När de kom till en kyrka, kom de överens om att gå in i kyrkan, men en i sender av dem skulle vara ute för att vakta ~~XXXXXX~~ säckarne dem de hade sina handelsvaror i. När den förste hade varit inne i kyrkan en stund, kom han ut till den andre och säger: "Där kom upp en karl i ett skåp i kyrkan och sade att den onde går omkring som ett rytande lejon och söker uppsluka oss människor, så nu är det la inte värdt att vi går och handlar längre utan söker till att komma hem".

Då skulle den andre gå in och höra om det kunde vara ~~SÅ FÄRLIGT~~ sant. Och när han hade varet i kyrkan en stund, kom han ut till sin kamrat och säger: "Då va la inte sant du sade, ty nu sade mannen i skåpet, att den onde är bunden med kedjor och kommer ej lös, så han uppslukar oss ej. Så vi får gå och handla och skämma folk hur ~~MYCKE~~ som helst.

(Flere knallahistorier har jag hört, men de äro ~~XX~~ så oförskämda och av sämre art, så dem vill jag ej berätta.)

1992

6

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIVBruaklämman. Upphovssägen.

Litet från Hånger kyrka på vägen som går mot Kylahov och Åminne på Kylahov ägor är en höjd på östra sidan. Stället kallas Bruaklämman. Redan för en 70 år tillbaka var där stor skog på ömse sidor av vägen, men längre bortåt tiden skulle där varit så stor och tätt skog, så där var mörkt på ljusa dagen. Och då en gång ett bröllopståg kom och skulle fara till Hångers gamla kyrka för att vigas, hade en person, som hade tyckt om flickan, men blivit av henne försmädd, passat på och hugget ett stort träd, så det var färdigt att falla vilken minut som helst. Och då brudparet kom mittför, fällde han trädet, och det föll över dem båda, så att de på platsen dödades. Därför kallas stället Bruaklämman, och äm i dag är det många som tror, att de ser spöken där nattetid, och hästar skygga ofta där och bli skrämde.

Småland  
Östbo hd.  
Långseröd  
1913

1992

1913 C. W. Sjöström 7

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Kornblixtar, sillblixtar.

Om hösten i september eller oktober, när det var klart om kvällarna och det syntes mycket blixtra, oaktat det var klart väder, sade de, att det var sillblixtra, och att sillen då vände på sig i Kattegatt. Emedan ingen åska hördes, trodde de, att det blänkte på hemlavalvet, när sillen rörde sig vid fisklägren.



Småland  
Östbo  
Hångers  
1913

1992

1978 C. W. v. Lydon

8.

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Pumpan.

(Karin som de påstod hade så mycket att berätta, har jag besökt, men det var ingenting. Det var endast sådant skämt, som de skriva i en del tidningar. Endast en saga visste hon:)

Det var en gång en karl, som i en större trädgård fek se en stor pumpa växa där, och han frågade vad det bler för något av en sådan. Han fek till svar, att där blir fölunger många snart nog. Då bad han att få köpa den, och det fek han med tisägelse att vaka noga på henne. "Ty det är ej godt att veta, hur snart fölungerne komma från henne, och det säkerligen många". Han sade att han nog skulle vaka på henne, och så fek han pumpan, och det bar i väg hem. Hans första göromål blev att göra i ordning grimmor till de många fölungerne, men det skulle han sy, medan han vakade efter när fölungerne kommo. Sova tordes han ej utan gnodde på och sydde grimmor. Men när han hållet på en veka eller något mer, var han trött och sömnig. Hans hustru förstod, att där inga fölunger var att vänta av någon trädgårdsväxt, blev glad att hennes man hade somnat, och gek ut efter en mängd myror och släppte omkring honom och sade, att nu äro äntligen fölungerne komna. Han skyndar upp ock såg de många krälände myrorna och blev mäkt glad och skyndar efter sina många grimmor och skulle taga på dem. Men de passade ej, utan alla voro för stora, och de utgöt en bitter vätska, så att det sved på händerne. Och så gjorde hans hustru honom förtret, att han inte kunde binda så små djur utan låta dem bita sig, och då förstod han att han varit dum, och gjorde slut på både myror och grimmor.



1992

9.

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIVLiljekonvalje såsom läkemedel

Liljekonvalje ansågs som botemedel. Den skulle plockas, när den var fullt utslagen och sedan torkas väl. Midsommarafton skulle knoppen avrepas och läggas i brännvin och stå över midsommarsnatten, och det var ej användbart förrän efter den s.k. gamla midsommar. Sedan kunde det användas till botemedel mot sjukdomar för både folk och kreatur.

Midsommar

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIVKlädedräkten i Hånger. Mansdräkt.

Den klädedräkt som begynnades i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet, hörde jag mina gamle morföräldrar tala om. De voro födda på 1770-talet.

Männen hade s.k. kortbyxor (knäbyxor) med en 8 knapp och ett spänne, kallat för knäspänne. Knapparna skulle knäppas på utersidan av knäet och spännet var utspänt nedom knapparna. Hängslen begynnades ej, utan byxorna skulle hopdragas med en rem eller snore vid hoftorne, så att ej byxorna föll av dem. Sådana byxor egdes av förmögnare ett par av vadmal och ett par av bockskinn, samt om sommaren ett par av grov linneväv. Skinnbyxorna voro försedda med en läm som nedfällades för deras urinbehov, och den var utsydd med många strek och krumelurer. Ävenså vid knäna var där utsydda ränder och strek, och det kallades för att de voro laskade. De mindre bemedlade ägde kanske inte mer än ett par skinnbyxor, och de voro mindre utsydda.

Byxor

Tröjan var vanligen av samma sorts som byxorna, endast med en knapprad, men många knappor både fram och bakefter, och den var så kort, att där var en 2 a 3 tum som ej byxor och tröja räckte ihop, och som inga underkläder begynnades, så var lentyget synligt mellan tröja och byxor.

Tröja

En och annan ägde en rock av vadmal, som kallades för långtröja, med många knappor även i den. Alla knappor voro av messing och försedda med olika gravurer.

Långtröja

De förmögnare hade även en större rock som kallades kapott. Den var lång så den räckte ned till på benen, och med en kappa

Knappar

Kapott

1992

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

11

över axlarna.

Alla kläder som voro av vadmal, så var det tillverkat inom hemmen och även stampat, och om det var färgat något, var även det gjort i hemmet. Många begannade vadmal hvitt. Även bereddes skinnen hemma, men det var endast där och var någon som kunde bereda skinn av bockar eller getter så det kunde begannas till kläder. För att få bockskinn beredt kostade 12 styver, sade min morfar.

Västen kunde vara av olika slags tyg, rutig eller randig med många olika slags färger, och likadant tyg både fram och baktill. Västen

Strumporna skulle vara så långa, att de räckte ovan knäna, så de kunde knäppa byxorna nedom knäna och fastsätta spännen. Jag äger ett par sådana knäspännen. Skulle det vara fint, voro strumporna stekade som de kallade på vronggarn. Strumpor

Skorna voro av enkel beskaffenhet och gjorda av hembärkat läder och till att fastbinda med remmar eller snören. Skorna

En ännu gängse sägen är när de tycker någon vill låta se eller höra något som de tycka stort om sig, att de säger att ståten skall föras om rätt skorna skola bindas med bast. (Bast av något träd). Talesätt

Om vintern hade de en överklädnad på skor och strumpor, kallat för snösockar. Dessa voro antingen av vadmal eller väv. Desse drogs med en liten ståltrådkedja om skoen och under densamma. Sedan hakades den fast kring beken ända upp till knäet med de s.k. hysk och hake. Om höst och vår begannades endast korta sådana av linne och de kallades mullsockar. Snösockar

Huvudbonaden bestod i vardagslag av en sorts mössa sydd av skinn, kallad för maschett, och om helgdagana av en hatt med en liten rund kulle med mycket stora brätt de kalla, så vida som fruntimren begangna nu för tiden. Mullsock Mössa Hatt

På helgdagana hade de likaledes mycket långa käppar av spanskt rör med en stor mässingsknapp i övre ändan, och de förmögne hade sådana knoppar av silver, och en stor s.k. dubbsko av järn i nedre änden. Käppar



1992

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

12.

Klädedräkten i Hånger. Kvinnodräkten.

Kvinnorna hade ej heller råd till att klä sig så fint. Min mor, som var född 1776, talade om att hon kom bort att tjäna 1790 till ett ställe här i Hångers by, hetade Hagård, och skulle då ha en Riksdaler i lön och 8 skilling i städje, och tjänade där i 3 år och fek lika lön och städje för varje år. Begärde hon mer, fek hon det svaret av sin husbonde: "Jag har inte mer att låta dig göra till året än i år", och därmed var det sagt. Och så fek hon såsom perse-dlar ett par s.k. vrängesko, två lintyg och ett som hon kallade knä-förkläde, d.v.s. att det räckte endast till knäna. Hon talade om att på fem års tid ägde hon ej mer till kläder än en kjortel hon kunde begangna när hon gek till kyrkan, och ett hon kallade för skjört, det var av groft blagarn. De bättre lottade hade dock mer: ett par kjortlar de kunde begangna till kyrkan av sådant tyg som de hade spunnet garnet till och väft själva. De som begagnades till kyrkan eller vid festligare tillställningar, voro randade av flere olika slags ränder med olika färgor, men hade sällan mer än en kjortel på kroppen om det var aldrig så kallt.

Tjäste-  
förhållande  
m.m.

Kjortel

Förklädet var även av något randigt tyg, dock olik kjorteltyget. Förkläde  
Tröjan var även av hemmatillverkat tyg, men ej vidare randig, och Tröja  
den var skuren, så framtill var den öppen. Endast en liten del av  
tröjan nedtill sammanknäpptes med hysk och hake.

Livstycket (väst) var av något slags enklare och sämre tyg, var Livstycke  
skuren likasom tröjan, dock utan armar.

Sedan hade de ett stort hemväft kläde på halsen, så stort att Kläde  
det räckte ned så långt att tröjan kunde häktas utanpå det.

På vintren till kyrkan eller bröllop och begravningar hade de Kolt  
ett överplagg av vadmal, kallat för kolt. Den räckte nästan ned  
till skorna, och vid midjan var fastsytt ett s.k. skärp, och de



förmögnare knäppte samman det med därtill gjorda knäppen av silver fram-  
till. Andra hade endast hysk och hake.

Fotbeklädnaden. Vid bröllop eller vid andra högtidliga tillfällen  
hade de strumpor utsydda med flere sorters olika garn och liksom kar-  
larne spännen i skorna.

Strumpor

Huvudbonaden utgjordes av lin och mössa, ~~Det~~.s.k. linet var av något Huvud-  
fint tyg med bred spets som skulle visas i främre delen av huvudet ända bonad.  
ned på pannan. Mössan var kullet och var de fleste av silke och mycket  
konstnärligt utsydda. Dessa måste köpas från någon stad. Inuti voro de  
försedda med foder, och mellan yttertyget och fodret fanns något hår-  
dare insättning, så de voro styva och hårda. Mössan sattes ovanpå linet.  
Sedan påtogs en stor huvudduk som knöts under hakan, så endast hälften  
av linet syntes och något av mösskanterna. Vid bröllop skulle brudpigorna  
ha mössorna blottade och ej huvudduk på dem. Det var därför de skulle  
vara så fina. Det var ju ej alla som ägde av de fine utsydda mössorna,  
så de som ägde dem fek ofta låna bort dem vid bröllop. Sedan hade de  
simplare mössor av något rosigt tyg eller dylikt.

På halsen buro de s.k. låsakedjor av silver.

Låsakedjor

1992

14

LUNDS UNIVERSITETS  
FOLKMINNESARKIV

Vaggvisa.

Bocken går i lunden,  
bär aspelöv i munnen.  
Här gal göken,  
här sjunger svalan.  
Här är godt att vara.  
Gåsa gåsa klinga!  
Låna dina vingar!  
Vart vill du flyga?  
Till fars gård,  
till mors gård.  
Där sitter små barn och leke  
med gulläpple, gulläpple.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning  
vid Lunds universitet

v. Sydow 1913 nr 15

1992

Bocken går i lunden  
bär aspelöv i munnen  
Här gal göken  
Här sjunger svalan  
Här är godt att vara  
Gåsa, gåsa klinga  
Låna dina vingar  
Vart vill du flyga  
Till fars gård  
Till mors gård  
Där sitter små barn  
och leker med gulläpple,  
gulläpple.

Peter Johansson, Södergäst  
Hänger sn.